

Azərbaycan Ordusunun sentyabrın 27-dən Qarabağda başladığı əks-hücum və düşməni cəzalandırma əməliyyatı uğurla davam etdikcə, müxtəlif beynəlxalq təşkilatlar və dövlətlər tərəfindən hərbi əməliyyatların dayandırılması haqqında çağırışlar da gəldikcə güclənir. Növbəti dəfə tərəflər arasında "humanitar atəşkəs" elan edilərək, tərəflər sülhə səslənə de, Azərbaycanın döyüş meydanında əldə etdiyi uğurların danışıqlar formatını və prinsiplərini tamamilə yenilədiyi faktı ortadadır. Hətta indiyədək münaqişənin həllində vasitəçilik missiyasının həvalə edildiyi ATƏT-in Minsk Qrupuna ehtiyacın olmadığı, yeni formatın yaranmasının gərəkliliyi fikri də gəldikcə dominant mövqeyə keçir.

Mövzuyla bağlı *Strateq.az*-ın suallarını Ədalət Partiyasının sədri, hüquq elmləri doktoru İlyas İSMAYILOV cavablandırır.

– İlyas müəllim, Siz "Hüquqi dövlət: mülahizələr və təkliflər" kitabınızda, eləcə də bütün müsahibə və çıxışlarınızda həmişə vurğulamısınız ki, ATƏT-in Minsk Qrupu Qarabağ problemini həll edə bilməz, onun vasitəçilik missiyasından imtina olunmalıdır. Ancaq Ordumuzun sonlu uğurlu əməliyyatlarından məlum Minsk Qrupuna daxil həmsədr ölkələrin yenidən fəallaşdığı hiss olunur və hətta Prezident İlham Əliyevin son çıxışlarından belə anlaşılır ki, Azərbaycan tərəfi Türkiyənin də Minsk Qrupu həmsədrliyində olmasına çalışır. Sizcə, Türkiyənin Minsk Qrupuna həmsədr gəlmə etimalı nə dərəcədə mümkündür?

– Əvvəla, qeyd etmək istəyirəm ki, 27 sentyabrdan bəri, illərlə həsrətində olduğumuz, necə deyirlər, tamarzı qaldığımız yüksək qürur hissləri yaşayırıq. Buna görə xalqın, millətin şəraf və ləyaqətinin yegne təminatçısı, qarantı olan Ordumuza, əsgər və zabitlərimizə, Ali Baş Komandana təşək-

"sülh planları"ni da artıq alt-üst etmiş oldu. Hesab edirəm ki, hətta Ordumuz irəli getməyi dayandıraraq indiyədək işğaldan azad etdiyi ərazilərdə möhkəmlənsə belə, cəbhə xəttindəki mövcud durum bizim danışıqlar masasındakı əlimizi xeyli gücləndirəcək.

Ancaq mən heç də düşünürəm ki, bu danışıqların ATƏT-in Minsk Qrupu formatında yenidən davam etdirilməsi hansısa nəticələr verəcək. ATƏT-in qərarları vəsiyyə xarakterli daşdığından və münaqişə iştirakçısı olan tərəflər üçün də hər hansı məcburi hüquqi öhdəlik yaratmadığından, Minsk Qrupu həmsədrələrinin hətta tam tərkibdə dəyişməsi, lap elə bizim

– Bəli, var. Uzlaşma nöqtəsi ədalət prinsipinin gözənlənməsi, beynəlxalq hüquqa, qanunların aliliyinə hər kəsin hörmət və riayət etməsidir. Mənə xüsusən xoş təsir bağışladı ki, Rusiya prezidenti Putin KTMT-nin münaişəyə müdaxilə imkanları haqqında suala cavab verərək, "Azərbaycan hərbi əməliyyatları öz ərazisində aparır" bəyanatını verdi. Hərbi əməliyyatın gedişi zamanı Rusiya prezidentinin dilindən belə bir bəyanatın səslənməsi bizim üçün çox önəmli idi. Deməli, bununla prezident Putin aydın şəkildə hamıya o mesajı vermiş oldu ki, Rusiya bu münaqişədə məhz beynəlxalq hüququn qorunması prinsipindən çı-

yalanlarına rəvac versələr, ən böyük zərəri gələcəkdə özləri görə-cəklər...

– Dediniz ki, Dağlıq Qarabağda baş verən hadisələr terrorçu-separatçı hərəkatdır və belə hərəkatlardan sonra hər hansı dövlət də qurula bilməz. Eyni zamanda, 27 sentyabrdan üzübəri cəbhə xəttində dəyişən vəziyyətin danışıqlar masasında əlimizi xeyli gücləndirəcəyini də vurğuladınız. Sizcə, sülh danışıqları başlarsa, Azərbaycan indiyədək danışıqlarda tutduğu mövqe və prinsiplərdən çıxış edəcək, yoxsa fərqli şərtlər irəli sürəcək?

– Son Gəncə hadisələri – dinc sakinlərin yaşayış yerinin, mülki

– Ancaq Azərbaycan cəmiyyə-tində çox böyük narahatlıq var ki, Rusiya vəziyyətdən istifadə edərək, sülhməramlı adıyla yenidən Qarabağa yerləşə bilər...

– Buna heç bir halda razılıq vermək olmaz! Azərbaycan yalnız bir şərtlə sülhməramlıların gəlişinə razılaşa bilər ki, onlar keçmiş DQMV-nin inzibati sərhədləri boyu deyil, Ermənistanla Azərbaycanın sərhədi boyu yerləşsinlər. Paralel şəkildə, biz də Türkiyənin eyni qaydada həmin sərhədboyu ərazidə yerləşməsinə təklif etməliyik.

– Sizcə, Rusiya sülhməramlı məsələsində israr edəcəkmi?

– Rusiya Ermənistanın gəldikcə onun təsirindən çıxmağa çalış-

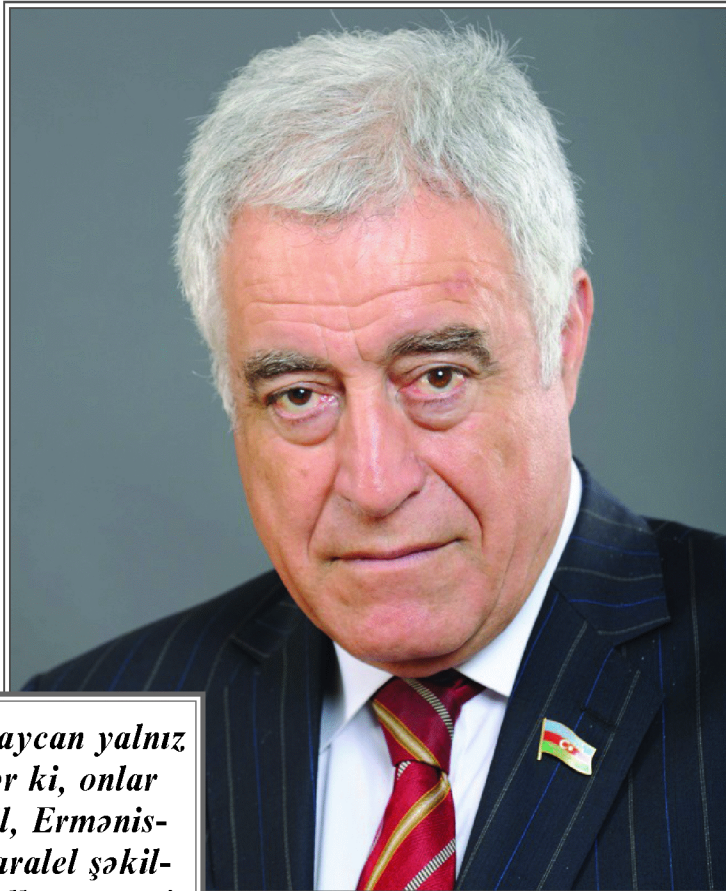
Ədalət Partiyasının sədri İlyas İsmayılov: "Artıq ermənilərə Qarabağda yüksək muxtariyyət verilməsi tələbi alt-üst olub"

istədiyimiz ölkələrdən formalaşması belə, heç nəyi dəyişməyəcək.

Münaqişə tərəflərinə yüksək təsir və bölgədə sabitləşdirici rol oynamaq imkanları hələlik iki ölkədədir: Rusiyada və Türkiyədə. Hesab edirəm ki, Rusiya və Türkiyənin birgə və fəal iştirakıyla yeni bir format müəyyənləşdirilməli və yalnız bu iki ölkənin zəmanətçisi və təminatçısı statusuyla sülh danışıqları aparılmalıdır. Bu danışıqlar başlanadək, Azərbaycan Ordusu hərbi əməliyyatlarını davam etdirməlidir.

– Yəni, hesab edirsiniz ki, Türkiyənin Minsk Qrupuna həmsədrliyindənsə, ayrıca Rusiya və Türkiyə formatı yaranmalıdır?

– Bəli. Hərbi əməliyyatlar başlayan andan etibarən, biz bir daha onu müşahidə etdik ki, tərəflərə daha çox təsiretmə imkanları Ru-

diğini aydın görür. Paşinyan və komandası rusların gözündə satqın və Qərb agenturası kimi qəbul edilir. Hətta Rusiyanın narahatçılığı var ki, Paşinyan komandası hansısa təxribatlar təşkil edərək 102-ci bazanın Ermənistandan çıxma tələbini qaldıra bilərlər. Çünki Paşinyan Ermənistanı NATO-ya aparmayı hədəfləyibse, bu baza Ermənistan çıxarılmalıdır. Rusların belə bir qorxusu var və bu qorxu, onların etirazlarına baxmayaraq, məşhur "Amulsar" qızıl mədəninin Qərb şirkətlərinə verilməsindən, Ermənistanda Qərb QHT-lərinin güclənməsinə şərait yaradılmasından və eləcə də hakim komandanın əsasən əsasən Qərb yönümlü şəxslərdən təşkil edilməsindən sonra daha da artıb. Bu durumda Azərbaycan hərbi əməliyyatları davam etdirdikcə, Paşinyanın Rusiyanın dəstəyinə daha böyük ehtiyacı yaranacaq və yaranıb da. Artıq Azərbaycan Prezidentinin özü dedi ki, qoy, Paşinyan gedib Putinə minnətdar olsun ki, Rusiya prezidenti onu xilas etdi.

Hesab edirəm ki, Rusiya Ermənistanda hərbi varlığını saxlamaq üçün Ermənistan tərəfinin xahişi əsasında sülhməramlı adı altında Azərbaycanın Ermənistanla sərhədlərində yerləşə bilər. Onsuz da Ermənistanın Türkiyə və İranla sərhədlərini Rusiya hərbiçiləri qoruyur, bundan sonra bu sıraya Azərbaycanla sərhədlər də daxil edilə bilər.

– Sizcə, Rusiya bu durumdan faydalanıb Azərbaycan ərazisində – Dağlıq Qarabağda da hərbiçilərinin yerləşdirilməsini istəyirmi?

– Azərbaycan buna heç vaxt razılıq verməz. Həm də Azərbaycan Rusiyaya indiyədək kifayət qədər güzəştə gedib. Mən təkcə 2018-ci ilin 12 avqustunda Astanada 5 Xəzəryanı ölkənin iştirakıyla imzalanmış Xəzər Konvensiyasına diqqətli qəmkək istəyirəm. Bu Konvensiya NATO-nun Xəzərə gəlməsinin qarşısını almaqla yanaşı, həm də Rusiyaya Xəzərdə ən güclü hərbi donanma saxlamaq imkanı verir. Xəzərdən Suriyaya raket zərbələri endirməklə Rusiya göstərdi ki, bu akvatoriya da o hərbi baxımdan çox güclüdür. Rusiyanın artıq Qarabağda da yerləşməsinə ehtiyac yoxdur. Ermənistanda isə var. Çünki bu dövlət Rusiya özü qurub.

Söhbətlaşdı:
Mətin RƏŞADOĞLU

"Buna heç bir halda razılıq vermək olmaz! Azərbaycan yalnız bir şərtlə sülhməramlıların gəlişinə razılaşa bilər ki, onlar keçmiş DQMV-nin inzibati sərhədləri boyu deyil, Ermənistanla Azərbaycanın sərhədi boyu yerləşsinlər. Paralel şəkildə, biz də Türkiyənin eyni qaydada həmin sərhədboyu ərazidə yerləşməsinə təklif etməliyik"

kür etməliyik. Artıq millət dəyişir, onun şəxsi ləyaqət hissləri güclənir.

Sualınıza cavaba gəldikdəsə, dəfələrlə demişəm və bu gün bir daha təkrarlayıram: bu münaqişəyə son qoymağın birçə yolu var – müharibə!

Mən hələ dünya hərbi tarixində elə bir nümunəyə rast gəlməmişəm ki, hansısa işğalçı zor görmədən sülh danışıqlarıyla işğal etdiyi ərazilərdən geri çəkilsin. Sülh istəyirsənsə, müharibəyə hazır olmalı, öz döyüş əzmini və iradəni düşməyə göstərməlisən. Bu gücü görməyən düşmənin sənəylə sülhə gəlməz.

Mən çox şadam ki, Azərbaycan Ordusu son iki həftə ərzindəki uğurlu əks-hücum əməliyyatları ilə mənim indiyədək dediklərimi bir daha sübuta yetirdi. İndi işğalçı Ermənistan da, ona indiyədək havadarlıq etmiş dövlətlər də ona görə hərbi əməliyyatların dayandırılmasını və sülh danışıqlarının bərpasını istəyirlər ki, düşmənin burnu ovulub, o, gücümüzü görüb!

Şanlı Ordumuz cəmi 3 həftə ərzində göstərdiyi şücaətlə indiyədək zorla bizə sınıran bütün

siya və Türkiyədədir. Üstəlik, yaxın keçmişimizdə Suriya və Liviyada yaşanan olaylar zamanı biz Rusiya və Türkiyənin münaqişələrin həllində birgə əməkdaşlıq imkanlarının uğurlu ola biləcəyini görmüşük. Rusiyanın Ermənistanda vazkeçilməz maraqlarını, Türkiyənin də Azərbaycanın qardaşı olduğunu və onu meydana tək buraxmayacağı faktını nəzərə alaraq, hər iki ölkənin bu münaqişədə toqquşma deyil, əməkdaşlıq müstəvisində daha çox şeyə nail ola biləcəkləri ciddi şəkildə düşünülür. Onu da nəzərə alsaq ki, həm Türkiyə Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğan, həm də Rusiya Prezidenti Vladimir Putin xarakterli adamlardır, onların regionda toqquşmasını istəyən güclər də az deyil və belə şəraitdə hər iki ölkə daha çox zərər görə bilər, ona görə də mən hər iki liderin Qarabağ məsələsində uzlaşma mövqeyindən çıxış edəcəklərinə daha çox inanıram.

– Sizcə, bu münaqişə ilə bağlı elə bir variant, həll modeli varmı ki, Rusiya və Türkiyə məhz o nöqtədə uzlaşa bilsinlər və bu, savaşa tərəflərinə də qane etsin?

xış edir və Azərbaycanın ərazi bütövlüyü və sərhədlərinin toxunulmazlığı prinsipinə hörmətlə yanaşaraq, onun öz dövlət sərhədləri çərçivəsində torpaqlarının işğalçılardan təmizləmə əməliyyatına başlamasını qanuni sayır. Bir daha vurğulayıram ki, bu, mövcud situasiyada və gələcək danışıqlar prosesində Rusiyanın tutacağı mövqeni bilmək üçün bizim üçün çox vacib bəyanat idi...

İndi ermənilərin məntiqi ilə, harada kompakt şəkildə erməni yaşayır, onlara mütəqil dövlət statusu vermək lazımdır. ABŞ-da, Rusiyada Qarabağdakından çox erməni yaşayır, getsinlər, görək, o ölkələrdə özlərinə yeni dövlət qura bilərlərmi?! Təbii ki, yox və dünya onlara gülgə Hətta nəinki güllər, belə təşəbbüslər ən sərt tədbirlərlə elə yerində qalır. Heç uzağa getməyin, xatırlayın Çeçenistan hadisələrini. Rusiya özü məgər çeçenlərə divan tutmadı ki, niyə öz dövlətlərinə qarşı qiyam qaldırıblar, müstəqillik tələb edirlər?! Yaxşı, özlərində gələndə zor tətbiq etmək olar, bizə gələndə yox?!

Məncə, Rusiya da, ABŞ da, Fransa da, elə qonşu İran da anlamalıdır ki, ermənilərin bu məkrli